

Annelies Jorna

Een nieuw jaar met ‘de beste beer van de wereld’

Annelies Jorna (1951) zit al vijftig jaar in het vak, publiceerde ook eigen werk (vijf romans en een aantal korte verhalen), maar is vooral actief als vertaler van kinder- en jeugdliteratuur. Ze vertaalde o.a. werk van Aidan Chambers, Marcus Sedgwick, Rodman Philbrick, Mary Hoffman en David Almond, met als beloning Griffels, Zoenen, Vlag en Wimpels en de Dioraphte Literatourprijs voor vertaald werk, drie keer IBBY-honours en in 2005 voor haar hele oeuvre de Martinus Nijhoff Prijs. En dat allemaal nadat de uitgever bij wie ze publiceerde en voor wie ze redactiewerk deed op een dag een boek op haar bureau legde en zei: ‘Ga jij dit maar vertalen, dat kun je best.’ Dat boek was Tarantula van Bob Dylan. De beste beer van de wereld verscheen in 2016 bij Van Goor. Dit verhaal stond eerder in Argus 1, nr. 7.

Een nieuw jaar met ‘de beste beer van de wereld’

Uit het verhaal ‘Lente’, waarbij Poeh een zoektocht leidt:

Het enige probleem met Poeh voorop was dat hij geen idee had waar ze heen moesten. In de winter wist hij de weg, maar nu er overal boshyacintjes bloeiden en de varens hun bladeren uitrolden lagen de vertrouwde paadjes er heel anders bij.

‘Zijn we verdwaald?’ vroeg Konijn.

‘Nee,’ zei Poeh. ‘Ik weet precies waar we niet zijn.’

Ook ik wist precies waar ik niet was toen me gevraagd werd om een nieuwe Winnie de Poeh te vertalen. Een nieuwe Poeh? ‘Wat, wie, hoe? Drie hoeraatjes voor Poeh’: De beste beer van de wereld is 90 jaar. Dat is amper te geloven, want hij is zo tijdloos dat hij eeuwig jong blijft, die geliefde malle ouwe Beer met Heel Weinig Hersens.

Omdat 90 jaar Heel Belangrijk is, bedachten de Erven Pooh en Shepard dat dit feit gevierd diende te worden met een jubileumboek in de stijl van het oorspronkelijke werk van auteur A.A. Milne en illustrator E.H. Shepard: een nieuw jaar in het Honderd-Bunders-Bos, waar de springlevende Poehbeer en zijn bijna net zo beroemde en geliefde vriendjes voor altijd wonen.

Vier gerenommeerde auteurs – Paul Bright, Brian Sibley, Jeanne Willis en Kate Saunders – werden gevraagd ieder een jaargetijde voor hun rekening te nemen. Illustrator Mark Burgess mocht tot zijn geluk het Woud in alle varianten laten zien. Volgens eigen zeggen sprongen zij allemaal een gat in de lucht – in de altijd blauwe luchten van Poeh – bij de kans om te getuigen van hun levenslange berenliefde door nieuwe avonturen voor Christopher Robin en de vriendjes te bedenken.

Onweerstaanbaar, dacht ook ik, toen de Nederlandse uitgever vroeg of ik de vertaling wilde doen. De onderhandelingen waren nog gaande, en er deed zich een probleem voor met het laatste verhaal: Zomer. De vertaalrechten werden aan meer landen verkocht, maar door de gevreesde onvertaalbaarheid van ‘Zomer’ had een aantal buitenlandse besloten dat het feestjaar al na drie seizoenen voorbij zou zijn.

Het zonnige humeur van de eeuwig optimistische Poeh werd met vooruitwerkende kracht over mij vaardig: een jaar is geen jaar zonder Zomer, zei ik, want ik ben een vertaler van alles of niets. Kan het niet naar de letter, dan kan het altijd naar de minstens zo belangrijke geest. Dat alle jaargetijden zouden zinderen van taalgrappen, woordspelingen en de daaruit voortkomende verrukkelijke misverstanden tussen de bewoners van het Honderd-Bunders-Bos, leek van tevoren al vanzelfsprekend. We kennen onze klassieke Poeh. Voor een vertaler is er niets leuker dan met taal te puzzelen en oplossingen te verzinnen. De uitgeefster was opgelucht en stuurde me de pdf voor een definitieve mening.

Ik herlas vertalingen van het oorspronkelijke Milne-werk. Zoals de auteurs van de nieuwe verhalen zich natuurlijk hielden aan de benamingen van personages en plaatsen die Milne bijna een eeuw geleden bedacht, baseerde ik me op gevleugelde

terminologie uit de vertalingen van Nienke van Hichtum, Mies Bouhuys, Netty Kruithof en Nannie Kuiper.

Nieuwsgierig en nog onbevangen – eigenlijk als Poeh zelf – las ik eerst het verhaal van die onvertaalbaar geachte Zomer, het laatste seizoen van Poehs feestjaar. Het Probleem riep me meteen toe in de ondertitel: ‘Waar in Poeh droomt van “the Sauce of the Nile”.’ Het hele avontuur was opgebouwd rond een voor Poeh verwarrend homoniem: *sauce-source*, zelfde uitspraak, andere betekenis.

Poeh en Knorretje zitten op een hete zomerdag bij het huis van Poeh. Knorretje sorteert loom zijn ‘heikels’ en Poeh denkt aan een heel lange rivier in Afrika die de Nijl heet, waarover Christopher Robin de vorige avond heeft voorgelezen. Ontdekkingsreizigers wilden ‘the source’ vinden. Of ze die gevonden hadden weet Poeh niet, want hij sliep al voor Christopher Robin zover was. Voor hem is ‘the sauce’ het interessants, want wie weet is het appelmoes – waar Teigetje zo van houdt – of honing of een ander lekker Hapje. Omdat hun Woud ook een rivier heeft, moet die aan het begin ook een ‘sauce’ hebben, en het is dus noodzakelijk om op onderzoek te gaan.

Bij gebrek aan een vergelijkbaar homoniem moest Poehs fantasie op de loop gaan met een andere woordverwarring. Ik vertrok bij *bron*, speelde met onmogelijke rijmwoorden als *brom*, met andere synoniemen, rijmwoorden en talloze onmogelijkheden. Tegelijk zat ik vast aan de illustraties, die het zonneklaar maakten dat er naar een soort sauskom moest worden gezocht, maar ‘de kom’ van een rivier is niet de bron. Juist de tekening leidde naar de oplossing: ‘... ze wisten wel waar die rivier eindigde, maar niet waar die begon. En dus gingen ze op zoek naar de Kop,’ legt Poeh uit. Knorretje wil weten hoe die Kop eruitziet. ‘Ik denk met een oor,’ zegt mijn Poeh dan, zoals we op de tekening zien, ‘want Christopher Robin zei iets over een *oor* en een *sprong*. Ik denk dat ontdekkingsreizigers een sprong van blijdschap maakten toen ze die Kop vonden.’ Met die kunstgreep bleef het verhaal overeind en konden de twee aan hun spannende speurtocht beginnen.

Toen het eenmaal zover was en ook de vertaling wilde Zomeren, waren al veel vondsten en andere komische hindernissen overwonnen. De gevaren van een ‘misschien mistige’ draak waren getrotseerd, Poeh had zijn liedjes (waarbij hij twijfelde of ‘omstebeurt’ wel een echt woord was, maar ‘het klonk fijn en alles rijmde, zodat het eigenlijk een heel goed woord was’ en we allebei blij waren dat ‘een rijmwoord precies op tijd opdook om in de laatste regel te passen’), de verlegen nieuwkomer Pingwin was ‘een Beetje Losser’ geworden, het raadsel was opgelost van de Andere Ezel die Iejoors distels wilde stelen, en we wisten intussen waar Sleeje lag.

Of ze de Kop van de rivier vonden en ontdekt hebben wat erin zat? De (voor-)lezers komen daar aan het einde van het boek achter. Want wat er ook gebeurt en hoe het ook gaat, dan zijn alle vrienden weer bij elkaar voor een geruststellend Hapje van het Een of Ander, in het betoverende Honderd-Bunders-bos ‘waar een jongen en zijn Beer altijd blijven spelen’.